

تاریخ جرجان

یا کتاب شناخت علمای جرجان

اثر ابوالقاسم حمزه بن ابراهیم سهمی

متوفی ۵۴۲۷ق

ترجمه:

دکتر احمد علی خدایان و دکتر غلامرضا گلچین راد

اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرگان

سرشناسه	سهمی، حمزه بن یوسف، ۳۴۰ - ۴۲۷ ق.
عنوان قراردادی	تاریخ جرجان، او، معرفه علماء اهل جرجان. فارسی
عنوان و نام پدیدآور	تاریخ جرجان، یا، کتاب شناخت علمای جرجان: از روی تنها نسخه‌ی موجود در کتابخانه بولدین آکسفورد با ملکیت اسقف اعظم ولیام لاد ... اثر ابوالقاسم حمزه بن ابراهیم سهمی: ترجمه محمدعلی خالدیان و غلامرضا گلچین‌راد.
مشخصات نشر	گرگان: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد گرگان، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	۶۷۳ ص.
شابک	۴۵۰۰۰۰ ریال 3-4623-10-978-964
وضعیت فهرست نویسی	فیبیا
یادداشت	نمایه.
عنوان دیگر	کتاب شناخت علمای جرجان.
موضوع	گرگان -- متون قدیمی تا قرن ۱۴
موضوع	مجتهدان و علما -- ایران -- گرگان -- سرگذشتنامه
موضوع	Ulama -- Iran -- Biography
موضوع	Gorgan (Iran) -- Early works to 20th century
موضوع	ایران -- تاریخ -- متون قدیمی تا قرن ۱۴
موضوع	Iran -- History -- Early works to 20th century
شناسه افزوده	خالدیان، محمدعلی، ۱۳۴۳ -، مترجم
شناسه افزوده	گلچین‌راد، غلامرضا، ۱۳۵۰ -، مترجم
شناسه افزوده	دانشگاه آزاد اسلامی، واحد گرگان
رده بندی کنگره	DSR ۳۹۶.۰۰۱/۶۵س
رده بندی دیویی	۹۵۵/۲۱۳۲
شماره کتابشناسی ملی	۴۶۶۷۳۳۶

نام کتاب: تاریخ جرجان یا کتاب شناخت علمای جرجان

ترجمه: محمد علی خالدیان، غلام رضا گلچین‌راد

ناشر: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد گرگان

نوبت چاپ: اول

تاریخ نشر: ۱۳۹۶

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قطع: وزیری

تعداد صفحه: ۵۷۶

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۱۰-۴۶۲۳-۳

قیمت: ۴۵۰۰۰ ریال

امور توزیع و فروش: گرگان، بلوار شهید کلاتری، خیابان دانشگاه، دانشگاه آزاد اسلامی

تلفن و نمابر: ۳۲۳۳۲۲۹۲-۱۷

کدپستی: ۴۹۱۴۷-۳۹۷۵

به نام خدا

پیشگفتار

سپاس و ستایش بی شمار خدایی را سزد که کتاب تکوین را از انواع موجودات تألیف و در میان همه آنها آدمی را به صفات و کمالاتی ممتاز و متمایز کرد از جمله آن اوصاف و کمالات از روح خود در او دمید و بسجود فرشتگان قرار داد و او را به زیور خرد بیاراست و درود کامل خاص خاصان اوست به پیر، به نخستین تجلی نور ازل و آخرین پیغمبر مرسل محمد (ص) و بر پویندگاه راه و حاملان اندیشه او، زمانه که خورشید درخشان اسلام در آسمان مکه طلوع و فضای تاریک حجاز را روشن کرد. بشریت آن دوران از عوامل آزار دهنده ای چون شرک، بت پرستی، ظلم، جور و جهل و جفا، خون ریزی و تجاوز، سوال و حقوق دیگران، تضاد طبقاتی و غیره تحت شکنجه و فشار بودند. از جمله ی آن ملت‌ها ایرانیان بودند که از ستم شاهان ساسانی و نظام استبدادی آنان به ستوه آمده بودند و منتظر نجات و رهایی بودند و مشتاقان دل و آزادی و برابر و برادری بودند. وقتی که ندای توحید و اخوت اسلامی و آزادی و رهایی به از دست یوارهایی تیسفون پژواک انداخته بود را شنیدند با جان و دل شیفته آن شدند و آن را پذیرفتند و این فطرت و توحید دل و جان ایرانیان را به نور خویش گرمی و روشنی بخشید و دیر زمانی نگذشت که زبان و فرهنگ این دیار با رنگ و بویی دیگر به برگ و بار نشست و از آن جا که ایران کشور فکر و فرهنگ است تعداد بوده است آملی و فرهنگ خردورزان ایران در تاریخ کشور ما همواره اندیشه‌هایی پدید آورده و در تاریخ بشریت و در سرتاسر تاریخ علم و اندیشه بی نظیر و یا کم نظیر اند و از استعداد و کرمی آنان صدای تمدن ایران بلند است به همین جهت است که محققان در ارزیابی میراث فکری و معنوی ایران بر این عقیده اند که بیش تر از نصف سرمایه فکری و میراث معنوی و معرفتی و فرهنگی دور به عظمت تمدن اسلامی ساخته و پرداخته اندیشه ایرانی است و سهم کمتر از نصف آن مشترک بین سایر ملت‌های دیگر اسلامی است. فرزندان این سرزمین در این گستره زمانی و مکانی پهناور در زمینه‌های گوناگون از قبیل فلسفه، کلام، ریاضی، طبیعی، فقه، حدیث، قرآن؛ تفسیر، عرفان، علوم ادبی، صرف و نحو، معانی و بیان و سیر، تلاش‌ها کرده و خیزش و جهوش شگفت انگیزی از خود نشان داده اند این چیرگی و چابکی ریشه در فکر و فرهنگ و تمدن کهن ارا دارد و یکی از شهرهای ایران که یکی از قطب‌های فرهنگی

و از محورها و مراکز علمی سازنده فکر و انگیزه و اندیشه بوده است شهر جرجان، گنبد کونی است که در استان گلستان واقع است. نام جرجان در تاریخ و فرهنگها و در ذهن و زبان مردم همان قدر ارج و اعتبار و شکوه داشته است که سمرقند و بخارا و خراسان داشته اند، جرجان شهری عالم خیز بوده و عالمان و عارفان و محدثان و مفسران بزرگی از آن جا برخاسته اند و این شهر تا قرن پنجم از مراکز پر رونق و شکوه شعرو ادب و علم و عرفان بوده است، مرکزی بوده که غنچه‌های استعداد و تشنگان معرفت را از هر کران به سوی خود جلب می‌کرد تا جایی که متفکر و نابغه ی بی نظیر جهان اسلام، آفتاب درخشان آسمان معرفت امام محمد غزالی در آغاز تحصیل به جرجان رفته است و پیش امام ابونصر اسماعیلی تحصیل کرده و افادات او را در اوراق ثبت کرده است. برجسته ترین و درخشان ترین چهره علمی و مؤسس و اولین مدون در عرصه علوم بلاغی در تاریخ ادب اسلامی شیخ عبدالقاهر جرجانی است که در کتاب ارزشمند «اسرارالبلاغه» و «دلایل اعجاز» ایشان در سرتاسر جهان اسلامی و در مراکز اثرگذار جهانی از منابع تحقیق و از کتب رسمی و درسی اند و فیلسوف توانمند میرسید شریف جرجانی، تاریخ اقیانوس غنی و قوی در علم کلام است. هردو از جرجان برخاسته اند و یکی از بزرگترین فرزانگان راستین این دیار و سرمایه فخر جوادانی آن علامه حمزه بن یوسف سهمی متوفای چهارصد و هشت هجری باشد که کتاب جرجان از بهترین آثار سهمی است که می تواند خواننده را به نحو مطلوب با تاریخ جرجان و محدثان آن آشنا کند. کتاب تاریخ جرجان که نام دیگر آن «معرفی علماء اهل جرجان» است، مؤلف آن را پس از پیشگفتاری مختصر به چهارده بخش تقسیم نموده است دراین کتاب مطالبی چون فتح جرجان، صحابه و تابعین که به جرجان آمده اند، پس از آن زندگی نامه محدثین را مطابق حروف الفبا و براساس سرف اول اسمها شروع کرده است و عالمان نامداری و مؤرخانی درخشان چون ابن ماکول در «إکمال» و «معانی» در «الانساب» و ابن جوزی در «المنتظم» ذهبی در «تذکره الحفاظ» از این کتاب استفاده کرده اند و آن را بزرگ شمرده اند. علامه سهمی برای تحصیل علم و کسب دانش در حدیث شناسی به عراق، سام، مصر، حجاز، غزنین، خراسان، اهواز سفر کرده و در حدیث او را از استادان جرح و تعدیل به شمار آورده اند، آثار دیگر او عبارتند از «معجم شیوخه» «سؤالات» «الاربعمین فی فضائل العباس» می باشد.

مزیت ها و ارزش های والای این کتاب:

این کتاب در وهله ی اول بیانگر نهایت دلبستگی و وابستگی ایرانیان به دین اسلام به ویژه به سیره و سنت رسول خدا (ص) می باشد.

(ص) است. و این که حدیث و تعالیم نبوی پس از قرآن سرچشمه صاف و گوارای معارف الهی است؛ به گونه ای که همه پیروان دین حق و حنیف می توانند از آبشخور حیات بخش آن سیراب شوند.

دوم این که نمونه ای است جالب و جاذب از آن چیزی که سنت شریف نبوی در خود دارد از ارشاد و مجبب در برترین شکل انسانی اش و راهنمایی به زیست اخلاقی و بلند ترین خوی و منش هایی که نفس را تزکیه می کند، انسان را می سازد، قلب را با بهار ایمان زنده می کند که به صلاح و فلاح فرد و اجتماع منجر می شود، به ویژه در این روزگار که ابرهای تیره ی اغتشاش و تند بادهای وحشتناک آشوب، غوغا به برده و رعد و برق نا امنی و خشونت خرمن هستی و انسانیت را هدف گرفته.

سوم عبرت گرفتن از تاریخ گذشته را گذشتگان است زیرا تاریخ، حوادث تلخ و شیرین گوناگونی را در بطن خود پرورانده و تجارب زیادی از نامل های فراموش شده و در خاک نهفته را از سر گذرانده است چه آنهایی که دارای فکر و فرهنگ بوده و چه آنان که پشتوانه فکر و فرهنگ نداشته اند اکنون تاریخ به عنوان معلمی کار آزموده به ما آدمیان کنونی می آموزد تا از سرنوشت و سرگذشت پیشینیان خود درس عبرت بگیریم و حیات اندوه بار گزاندیدی و سرمنا نیشی آنان را بار دیگر تکرار نکنیم و گرنه سرانجامی همچون سرانجام شوم آنها در پیش روی خود خواهیم دید.

عاقبت از سر بنهد این هستی و باد - چون شنید انجام فرعونان و عاد

و بر بنهد دیگران از حال او - عبرتی گیرند از احوال او

در پایان شایان ذکر است آن چه که ما را به انجام این کار واداشت تشویق های دل انگیز و جرأت بخش ریاست محترم دانشگاه جناب آقای دکتر آرین ساطعی آن جوانمرد معرفت پرور به جهت احترامی که به احیای موارث فکری و معرفتی و تعالی دانش و ارزش دارند تصمیم بر این گرفتند که مفاخر فرهنگی این سامان که از سرزمین های فرهنگی بوده است را احیا کنیم از جمله ی آن مفاخر و

مآثر فرهنگی کتاب تاریخ جرجان است اگر حمایت و هدایت‌ها ایشان نمی بود کار ترجمه آن به وقوع نمی پیوست. بخش نخست این کتاب توسط دکتر محمد علی خالیدیان و بخش دومش توسط دکتر غلام رضا گلچین ترجمه شده است، از حضرت حق متعال توفیق روز افزون برای ریاست دانشگاه و همکاران محترمشان در معاونت پژوهشی به ویژه دکتر مازیار احمدی گلسفیدی که پی گیری مدامشان مزید امتنان است خواهانم. در پایان از خوانندگان و صاحب نظران انتظار می رود که نواقص و نارساییهای این اثر را با ارشاد و راهنمایی‌های عالمانه خویش تذکر دهند.

محمد علی خالیدیان، غلام رضا گلچین راد ۹۵/۹/۱۷

اعضای هیأت علمی دانشگاه آزاد واحد گرگان